

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*



Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.

ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

8. Committee of Experts on the Protection of Lawyers (CJ-AV). Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/cdcj/committee-of-experts-on-the-protection-of-lawyers-cj-av>
9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
10. Закон про адвокатуру і Конвенція РЕ: у НААУ оцінили відповідність (порівняльна таблиця). *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/10656-zakon-pro-advokaturu-i-konvenciya-re-u-naau-ocinili-vidpovidnist-porivnyal-na-tablicya.html>

Вісру В.

адвокат, член ліцензійної комісії адвокатури
Республіка Молдова

**СТРАЙК АДВОКАТІВ У МОЛДОВІ
ПРОТИ ЛИПНЕВИХ ПОПРАВОК 2025 РОКУ**

У липні 2025 року парламент Республіки Молдова схвалив суперечливі поправки до Закону про адвокатуру, які без консультацій змінили принципи самоврядування адвокатської професії. Адвокатська спільнота рішуче виступила проти цих змін — Спілка адвокатів Молдови (UAM) організувала загальний страйк, безпрецедентний для країни, вимагаючи збереження незалежності професії. Стаття аналізує контекст і зміст липневих поправок 2025 року, позицію адвокатури, хронологію протесту та страйку, юридичну оцінку ситуації, реакцію влади й суспільства, а також результати протистояння.

Незалежність адвокатури є ключовою передумовою верховенства права та гарантією права клієнтів на справедливий захист. Як наголошує Національна спілка адвокатів Румунії, адвокатська професія — це «основний стовп правової держави, автономія якої не підлягає переговорам чи підпорядкуванню політичним інтересам». Втручання у самоврядування адвокатури без належних обґрунтувань і консультацій підриває довіру до правосуддя та може порушувати європейські стандарти незалежності правничої професії. Ситуація, що склалася в Республіці Молдова в липні 2025 року, стала випробуванням для принципів незалежності адвокатури: вперше адвокати країни вдалися до загальнонаціонального страйку на захист своїх професійних прав і гарантій. Ця тема важлива як для збереження самоврядування адвокатури, так і для забезпечення ефективного доступу громадян до правосуддя, особливо в контексті зусиль Молдови щодо зміцнення верховенства права та євроінтеграції.

10 липня 2025 року парламент Молдови в остаточному читанні ухвалив Закон № 244/2025, яким внесено значні зміни до Закону про адвокатуру (№ 1260/2002). Ці поправки було прийнято пришивд-шеним порядком — проєкт поправок зареєстрували 9 липня і вже 10 липня проголосували у другому читанні, без жодних консультацій із представниками адвокатської спільноти. Поправки стосувались ключових аспектів організації та діяльності органів самоврядування адвокатури. По-перше, вводилося обмеження на послідовні мандати в керівних структурах: будь-якому адвокату, який обіймав виборну посаду в органах адвокатського самоврядування (наприклад, у Раді Співки чи внутрішніх комісіях) протягом останніх трьох років, заборонялося знову претендувати на таку посаду протягом наступних трьох років. Метою цієї норми задекларовано «профілактику монополізації» та ротацію кадрів у керівництві адвокатури. По-друге, змінювався склад основних комісій при Співці адвокатів — до ліцензійної та дисциплінарної комісій передбачено включити представників, призначених Міністром юстиції, а також представників академічних кіл і громадськості. Таким чином, поряд із виборними адвокатами-членами, у цих органах мали з'явитися «зовнішні» члени. Водночас законодавець передбачив, що адвокати зберігатимуть більшість місць — 8 з 11 у кожній комісії. Окрім того, поправки скасовували раніше встановлений збір за подання дисциплінарної скарги на адвоката, мотивуючи це захистом права на петицію і вільний доступ до оскарження.

Автори ініціативи (депутати від партії «Дія і Солідарність», PAS) публічно обґрунтовували ці зміни потребою підвищити прозорість та ефективність самоврядування адвокатури. За офіційною позицією, запровадження «нейтральних» членів комісій (академічних фахівців, представників громадськості) мало диверсифікувати склад органів і підвищити довіру до їхньої роботи, не порушуючи автономії професії. Обмеження повторного перебування на посадах, на думку ініціаторів, запобігатиме застою та забезпечить оновлення керівництва, а скасування плати за розгляд дисциплінарних скарг прибере перешкоди для громадян у поданні скарг на адвокатів. Влада наголошувала, що зміни стосуються внутрішньої організації адвокатури і жодним чином не обмежують права адвокатів на здійснення професійної діяльності. Однак спосіб ухвалення поправок — фактично «всупереч процедури, кулуарно, за один день» — та їх зміст викликали обурення адвокатської спільноти. Юристи відзначили, що пропонувані заходи суттєво виходять за рамки заявлених технічних цілей і становлять загрозу самостійності адвокатури.

Співка адвокатів Молдови (UAM), що об'єднує всіх практикуючих адвокатів країни, відреагувала негайно і рішуче. Уже 11 липня

2025 року Рада UAM на екстреному засіданні засудила ухвалені поправки, назвавши їх «безпрецедентним посяганням на автономію та свободу адвокатської професії», і оголосила про можливі протестні дії. Адвокатура заявила, що присутність державних призначенців у органах самоврядування адвокатури та інші зміни загрожують незалежності професії, відкриваючи двері для політичного впливу на адвокатів. UAM звернула увагу, що ці поправки були прийняті без консультацій з основною зацікавленою стороною — самими адвокатами, що порушує принцип «нічого про нас без нас». У спеціальному зверненні UAM до Президента країни від 14 липня наголошувалося, що поправки пролобійовані «у тіньовий спосіб, під виглядом реформи» і завдають серйозної шкоди базовим принципам незалежності, свободи та автономності адвокатури. Зокрема, Співка вказала, що втручання держави в процес обрання адвокатами своїх представників (через призначення «сторонніх» членів у комісії та заборону повторного обрання) є неприпустимим обмеженням права адвокатської спільноти обирати і бути обраними до органів самоврядування, що грубо порушує засади професійного самоврядування, гарантовані законом.

Основні застереження адвокатури можна звести до кількох пунктів. По-перше, під виглядом підвищення прозорості фактично створювався механізм зовнішнього контролю над ключовими рішеннями адвокатського самоврядування (допуск до професії, дисциплінарні санкції). Адвокати побоювались, що урядові призначенці у дисциплінарних колегіях ставитимуть під ризик неупередженість розгляду скарг, потенційно використовуючи дисциплінарну процедуру для тиску на незалежних адвокатів. Як зауважив один з лідерів адвокатури, «адвокати — вільні люди; їх не можна строїти в шеренги... вільні професії не можуть бути політично підкорені». По-друге, заборона на повторне обрання у керівні органи сприймалася як надмірна і невинуватна: адвокатська спільнота втрачала право двічі поспіль обирати навіть успішних керівників (приміром, деканів колегій), що розцінено як обмеження права на самовизначення професії. По-третє, адвокати заявили про відсутність реальних гарантій, що такі зміни підвищать якість правової допомоги чи етику, зате очікувані ризики для прав клієнтів є значними. Ослаблення незалежності адвокатури неминуче вдарить по правах громадян на захист: якщо адвокат змушений оглядатися на державного контролера, страждатиме принцип конфіденційності клієнт-адвокат і готовність юриста безстрашно відстоювати інтереси довірителя. «Не може бути справедливого правосуддя без незалежної адвокатури», — підкреслили в заяві колегіюристи з Румунії на підтримку молдовських адвокатів. Відтак UAM висунула однозначну вимогу — не допускати набрання чинності цими поправками. 14 липня Співка офіційно звернулася до Прези-

дента Молдови із закликом відмовити в промудрячій (підписанні) закону № 244/2025. Адвокатська спільнота дала зрозуміти, що за відсутності реакції вдатися до рішучих протестних кроків, аби захистити гарантовані законом і міжнародними стандартами права професії та її клієнтів.

11 липня 2025 року Рада Спілки адвокатів, діючи в умовах надзвичайної ситуації, ухвалила рішення про початок протестної кампанії. Спочатку адвокати провели символічні акції протесту та прес-конференції, привертаючи увагу суспільства до проблеми. Але, не отримавши негайної реакції влади, адвокатура перейшла до більш радикального кроку. 15 липня 2025 року по всій країні розпочався загальний страйк адвокатів, оголошений на 10 днів, до 25 липня. В усіх регіонах близько 2000 практикуючих адвокатів та стажерів припинили надання будь-якої правової допомоги в знак протесту проти ухвалених поправок. Було чітко заявлено, що участь у страйку є обов'язковою для всіх членів професії, а надання правової допомоги у цей період розцінюватиметься як дисциплінарний проступок (рішення Ради UAM № 15–01/2025). Такий безпрецедентний крок практично паралізував роботу судів: сотні судових засідань були відкладені через відсутність адвокатів, призупинилася діяльність за багатьма справами.

Втім, уже на перший день страйку (15 липня) адвокатура внесла корективи, зважаючи на баланс між протестом та правами громадян. Після діалогу з Міністерством юстиції UAM погодилася запровадити виключення: адвокати забезпечували термінові випадки правової допомоги — участь у невідкладних затриманнях, розглядах питань арешту, справах неповнолітніх чи випадках домашнього насильства. Натомість у всіх інших, наперед запланованих справах адвокати офіційно відкладали процесуальні дії та засідання «у зв'язку з участю в загальному страйку». Таким чином, протест був всеосяжним, але не створював загрози для життя й свободи найуразливіших осіб.

Страйк став кульмінацією напруги між адвокатурою та владою. Переговори, що відбулися наприкінці першої страйкового тижня за участі представників Мін'юсту, Парламенту та Апарату Президента, не принесли негайного компромісу — сторони виклали свої позиції, але жодна зі сторін не відступила. Адвокатам вдалося донести, що поправки ухвалені з порушенням процедури, «через чорний хід» без їх участі, тоді як представники влади наполягали на благих цілях реформи і пропонували продовжити діалог вже після підписання закону. Не отримавши від Президента сигналу про вето закону до 20-х чисел липня, адвокатура вирішила посилити тиск.

25–28 липня 2025 року в Кишиневі відбувся Позачерговий з'їзд адвокатів Молдови, скликаний спеціально для обговорення ситуації.

Цей форум став безпрецедентним за масштабом мобілізації: були зареєстровані 1 454 адвокати — близько 80 % усіх членів професії. За даними УАМ, це рекордна явка, що відображає надзвичайне занепокоєння адвокатів. З'їзд одностайно (1430 голосів «за» при лише 24 «проти») ухвалив резолюцію, яка засудила спосіб внесення змін до Закону про адвокатуру (через «поправку з голосу» 10 липня), підтримала вимогу до Президента щодо непідписання цього закону та підтвердила продовження страйку до повного виконання вимог адвокатури. При голосуванні з питання форми протесту 827 адвокатів висловилися за продовження страйку без будь-яких винятків, тоді як 591 пропонували дозволити певні винятки в інтересах клієнтів. Більшість наполягла на максимально жорсткій формі протесту, демонструючи єдність професії та готовність стояти до кінця. 28 липня, в завершальний день З'їзду, адвокати знову одноголосно підтвердили: страйк триватиме, доки глава держави офіційно не відмовиться підписати скандальні поправки.

29 липня 2025 року відбувся переломний момент. У останній день, відведений Конституцією для промульгації закону, Президентка Мая Санду відмовилася підписати Закон № 244/2025 та повернула його до парламенту на доопрацювання. Цю звістку було оприлюднено пообіді, одразу після завершення з'їзду адвокатів. Того ж дня Рада Співки адвокатів зібралася на засідання і, виконавши рішення з'їзду, прийняла Постанова № 15—01/29.07.2025, якою констатувала припинення загального страйку адвокатів з 29 липня 2025 року. У прес-релізі УАМ було відзначено, що мети протесту досягнуто — глава держави почула аргументи адвокатури і не допустила набрання чинності спірними поправками. Таким чином, 15-денний страйк, безпрецедентний для правничої спільноти Молдови, завершився перемогою адвокатури. Вже 30 липня адвокати повернулися до роботи, поступово надолужуючи відкладені судові засідання.

Ситуація з липневими поправками 2025 року порушила низку принципів правових питань. Насамперед, виникла колізія між заявленими цілями реформи (посилення дисципліни і прозорості в адвокатурі) та фундаментальними гарантіями статусу адвокатури, закріпленими в національному та міжнародному праві. Конституція Республіки Молдова гарантує кожному право на захист (ст. 26), а отже і право на послуги незалежного адвоката. Закон про адвокатуру № 1260/2002 прямо встановлює, що адвокатська діяльність здійснюється на засадах свободи, незалежності та автономної організації адвокатури. Серед принципів адвокатської діяльності також закріплено демократизм і колегіальність взаємин між адвокатами та добровільність членства в професійних об'єднаннях. Таким чином, самоврядування адвокатури не є привілеєм, а правовою гарантією, покликаною

забезпечити незалежність захисника від стороннього тиску — як з боку держави, так і будь-яких інших груп.

Запроваджені поправками зміни очевидно входять у суперечність з цими засадами. Делегування представників виконавчої влади (Міністерства юстиції) до дисциплінарних та кваліфікаційних органів адвокатури означає інституціоналізацію зовнішнього контролю над професією, що ставить під сумнів її організаційну незалежність. Як зазначив Омбудсмен Молдови, цей крок фактично являє собою неприпустиму односторонню інтервенцію держави у внутрішню архітектуру автономної юридичної професії, вчинену без згоди та участі самої професійної спільноти. Встановлення жорстких обмежень на повторне обрання до керівних органів адвокатури так само неприйнятне як несумісне з принципом самоврядності. По суті, таким обмеженням адвокатів позбавляють права самим вирішувати, кого і на скільки термінів обирати своїми керівниками, що раніше ні законом, ні статутом адвокатури не обмежувалося. Спілка адвокатів наголосила, що заборона двічі поспіль обиратися деканам колегій чи членам ради є серйозним посяганням на конституційне право самоврядної організації визначати власну структуру управління.

З точки зору стандартів Ради Європи та практики ЄСПЛ, дії молдовської влади також викликають критику. Комітет Міністрів Ради Європи в Рекомендації Rec(2000)21 прямо вказує: адвокатські асоціації мають самоврядуватися незалежно від органів влади, а їх роль у захисті незалежності адвокатів від будь-якого неправомірного втручання повинна поважатися. Більше того, будь-які законодавчі зміни, що стосуються діяльності адвокатури, мають проводитися лише після належних консультацій з професійними об'єднаннями юристів. Цей підхід закріплено як у згаданій Рекомендації, так і в новітній Конвенції Ради Європи про професію юриста (2023), ст. 4 якої зобов'язує держави забезпечувати ефективне та своєчасне консультування адвокатури при підготовці нормативних актів, що впливають на її діяльність. У даному випадку ні про яку своєчасну консультацію мови не було — закон ухвалили за добу без залучення УАМ, що явно суперечить і європейським стандартам, і молдовському Закону № 239/2008 про прозорість прийняття рішень.

Крім процедурних порушень, спірні поправки постали і перед тестом на необхідність та пропорційність обмежень у демократичному суспільстві. Уряд обґрунтовував втручання благими цілями — посилити доброчесність адвокатури, зробити її відкритішою для суспільства, полегшити громадянам подання скарг на недобросовісних захисників. Безперечно, завдання підвищення стандартів професії є легітимною метою. Втім, постає питання: чи були обрані засоби необхідними та співмірними цій меті? Аналіз показує, що ні. По-

перше, на момент ухвалення поправок сама адвокатура вже перебувала в процесі реформування: за попередні роки спільно з міжнародними партнерами були посилені гарантії професії (внесено зміни до профільного закону, підписано Європейську конвенцію про адвоката тощо). Проблемні питання внутрішньої етики й дисципліни можна було вирішувати еволюційним шляхом — через вдосконалення правил самою адвокатською спільнотою, під наглядом Омбудсмена чи в співпраці з Мін'юстом. По-друге, жодних належних консультацій з адвокатурою проведено не було; відтак влада не мала об'єктивної оцінки, чи справді пропоновані кроки необхідні. Не було представлено доказів, що наявна система дисциплінарної відповідальності адвокатів настільки неефективна, що потребує прямого втручання виконавчої влади у її склад. Натомість ризики від такого втручання — політизація дисциплінарних органів, порушення принципу рівності сторін у процесі (адже адвокат, що протистоїть державному обвинуваченню, ризикує наразитися на санкції органу з представниками Мін'юсту) — видаються значними. Європейський суд з прав людини послідовно підкреслює, що можливість адвокатів здійснювати свої професійні функції без перешкод та страху репресій — суттєвий елемент демократичного суспільства і передумова реального дотримання Конвенції про захист прав людини. Втручання в автономію адвокатури допустиме лише за нагальної суспільної необхідності та за умов дієвих гарантій від зловживань. У молдовському ж випадку рішення було прийнято нашвидкуруч, без прозорості і з мінімальним обґрунтуванням. Не дивно, що Президентка Мая Санду, аналізуючи закон, дійшла висновку: поправки не пропонують достатніх рішень системних проблем і потребують перегляду. Фактично, голова держави визнала, що мети забезпечення чесності й прозорості можна досягти іншими, більш комплексними і узгодженими з професією заходами, без підриву незалежності адвокатури.

Реформа адвокатури виявила розбіжності в позиціях різних гілок влади Молдови. Парламентська більшість (PAS), що ініціювала поправки, до останнього захищала їх необхідність. У спільній заяві Міністерства юстиції та парламентських комісій наголошувалося, що зміни стосуються «внутрішніх технічних аспектів» діяльності адвокатури, спрямованих на благо громадян, і «жодним чином не обмежують право адвокатів на вільну професійну діяльність». Представники Мін'юсту стверджували, що присутність кількох неадвокатів у комісіях не зашкодить автономії, оскільки «рішення й надалі ухвалюватимуться більшістю адвокатів (8 з 11 членів)», а залучення ззовні «неполітичних фахівців» лише додасть об'єктивності. Так само підкреслювалося, що скасування плати за дисциплінарні скарги зніме перепони для громадян у доступі до дисциплінарного право-

суддя і «жодним чином не порушує прав адвокатів». Влада вдалася й до апеляції до міжнародного досвіду: окремі положення (залучення «лайків» — нелайків, тобто неадвокатів, до органів самоврядування) нібито «знайшли відображення в практиці інших держав». У розпал страйку Мін'юст закликав адвокатів повернутися до роботи, наголошуючи на ризиках для правосуддя та прав громадян, зокрема вразливих груп, через затримку розгляду справ. Відомство заявило про готовність до подальшого діалогу та пошуку «збалансованих рішень» для задоволення як інтересів адвокатів, так і суспільства.

Президентка Мая Санду у цій ситуації посіла більш обережну й зважену позицію. З одного боку, вона прислухалася до голосу адвокатури і наклала «вето» (де-факто відмовилася промудувати закон), чим підтримала вимогу про необхідність перегляду поправок. З іншого — глава держави чітко дала зрозуміти, що проблеми в системі правосуддя та адвокатури існують і потребують вирішення. У своєму обґрунтуванні відмови підписати закон Санду зазначила, що запропоновані поправки «не пропонують достатніх рішень системним проблемам юридичної професії, зокрема тим, що стосуються доброчесності, прозорості, меритократії та забезпечення ефективного доступу громадян до правосуддя». Президентка наголосила на необхідності «серйозної реформи» адвокатури, що означає «інституційну модернізацію органів Спілки адвокатів для забезпечення більшої прозорості, ефективності та зміцнення етики», а також посилення відповідальності й доброчесності самих адвокатів. Вона згадала про факти, коли окремі адвокати нібито «незаконно впливають на судові рішення або навіть є частиною кримінальних схем», назвавши це неприпустимим явищем. Таким чином, Президентка сигналізувала, що розуміє мотиви реформаторів, але не погоджується з методом. 29 липня 2025 року вона офіційно повернула закон до парламенту з вимогою провести його «перегляд новим складом парламенту в співпраці з професіоналами галузі, громадянським суспільством та європейськими партнерами», аби вийти на новий закон, «який одночасно забезпечить незалежність професії та вирішення зазначених проблем». Після цього рішення Президентки Спілка адвокатів одразу ж оголосила про припинення страйку, подякувавши главі держави за відкритість до діалогу. Суспільство в цілому схвально відреагувало на такий розв'язок кризи, відзначивши мудрість рішення, що дозволило уникнути затяжного протистояння.

Опозиційні політичні сили від самого початку підтримали вимоги адвокатури і скористалися ситуацією для критики влади. Лідери опозиції називали поправки PAS «атакою на незалежну адвокатуру» та припускали, що їх справжня мета — усунути «незручних» для влади осіб із керівництва адвокатури та покарати професію за надмір-

ну принципів. Зокрема, депутат-соціаліст Адріан Лебединський заявив у парламенті, що влада вдалася до змін, оскільки «адвокати останнім часом сміливіше оскаржують дії уряду в суді, що не подобається правлячій партії». Колишній президент Ігор Додон публічно підтримав страйк, назвавши адвокатів «жертвами політичного тиску» та закликавши владу «відмовитися від нападок на професію». Омбудсмен (Авокатул Попорулуй) Чеслав Паніко 14 липня оприлюднив окрему заяву, де розкритикував метод ухвалення поправок без консультацій та попередив, що відсутність діалогу з адвокатурою «суперечить принципам належного врядування і національним та міжнародним стандартам». Водночас Омбудсмен зауважив, що тривалий страйк адвокатів може серйозно вплинути на здійснення права на захист і дотримання процесуальних строків у кримінальних та цивільних справах, закликавши обидві сторони шукати збалансовані рішення. Громадянське суспільство Молдови загалом висловило солідарність із адвокатурою: правозахисні організації заявили, що незалежність адвокатів є невід'ємною складовою правової держави, а будь-які реформи в цій сфері повинні відбуватися «через інклюзивний діалог, з повагою до принципів публічних консультацій».

Міжнародна спільнота також відреагувала на події. Особливо активно була Національна спілка адвокатів Румунії (UNBR), яка 14 липня виступила із заявою солідарності з молдовськими колегами. Румунська сторона висловила «глибоку стурбованість» ситуацією і категорично засудила ухвалення поправок без попереднього обговорення з адвокатурою Молдови. В заяві UNBR зазначено, що «автономія юридичної професії не може бути предметом політичних торгів чи підпорядкування», а запропоновані зміни до структури органів самоврядування, порядку дисциплінарної відповідальності та доступу до керівних посад, прийняті «нетранспарентно», підривають основи вільної адвокатської діяльності та становлять «атаку на демократію й фундаментальні права громадян». Румунські адвокати прямо вказали молдовській владі на міжнародні стандарти: навели положення Основних принципів ООН щодо ролі юристів (п. 16) про те, що уряди повинні забезпечити можливість адвокатам виконувати свої обов'язки без залякування, перешкод, переслідувань чи неналежного втручання. Також було процитовано статтю 4 Європейської конвенції про захист професії юриста, яка зобов'язує проводити консультації з професійними асоціаціями «своєчасно та ефективно» щодо будь-яких змін законодавства, що безпосередньо стосуються діяльності адвокатів. UNBR наголосила: «Неприйнятно, щоб держава-кандидат до ЄС ухвалювала такі системні зміни без врахування європейського законодавства та кращих практик держав-членів», і охарактеризувала ситуацію як «пряме втручання держави в організацію професії та дис-

циплінарні процедури», що є неприпустимим. Румунська адвокатура висловила повну солідарність з УАМ та всіма молдовськими адвокатами, які «з гідністю і аргументовано захищають свою професію та конституційну роль». У заяві нагадано, що «не може бути справедливого правосуддя без незалежної юридичної професії», і закликало владу Молдови повернутися до інституційного діалогу та дотримуватися принципів відкритого законодавчого процесу. Ця підтримка міжнародних колег додала ваги позиції УАМ на внутрішній арені та показала владі, що питання виходить за рамки локального конфлікту і стосується репутації країни в сфері верховенства права.

Завдяки єдності та наполегливості адвокатської спільноти, спірні поправки липня 2025 року не були впроваджені. Президент РМ застосувала право відкладального вето — повернула закон до парламенту, фактично зупинивши його набрання чинності. На той момент парламент попереднього скликання вже завершив свою роботу (це було останнє пленарне засідання перед канікулами), тому питання реформування адвокатури перейшло у спадок новообраному парламенту. У своєму інтерв'ю 29 липня Мая Санду наголосила, що у майбутньому влада підійде до цього питання інакше: буде підготовлено новий законопроект про адвокатуру або комплексні зміни, але «на основі широкого процесу консультацій» за обов'язкової участі самої адвокатської спільноти. Таким чином, головним результатом протистояння стало те, що голос адвокатури був почутий, а спроба односторонньої зміни «правил гри» у сфері адвокатури була відкладена.

Для адвокатської спільноти страйк завершився успіхом у короткостроковій перспективі — професійні права і гарантії на даний момент збережені. Органи адвокатського самоврядування Молдови продовжують функціонувати у попередньому складі та порядку, без участі сторонніх призначенців. Дисциплінарні процедури залишаються під контролем самої адвокатури, і ризик політичного втручання в них наразі нейтралізований. Важливо, що професія продемонструвала безпрецедентну солідарність: переважна більшість адвокатів — від столиці Кишинєва до найменших районів — взяли участь у протестах. Це створило прецедент для самоврядування адвокатури: влада переконалася, що з адвокатами як інститутом необхідно рахуватися, адже вони здатні відстояти свої права колективно. Репутаційно адвокатура зміцнилась, привернувши до проблеми увагу суспільства і міжнародних партнерів. З'явилося розуміння, що незалежна адвокатура — це не корпоративний привілей, а суспільне благо, нерозривно пов'язане з правом кожного громадянина на правову допомогу і справедливий суд.

Для державної влади результати більш змішані. З одного боку, правляча партія отримала урок: прискорене просування реформ без

діалогу з професійною спільнотою може призвести до кризи і спротиву, що, зрештою, загальмує самі реформи. Закон № 244/2025 так і не набув чинності, тож поставлених цілей (підвищення прозорості, оновлення органів адвокатури) не було досягнуто у передбачений спосіб. Ба більше, ситуація призвела до тимчасового паралічу системи правосуддя на два тижні, що створило труднощі для судів, прокуратури та громадян (особливо тих, чиї справи відкладалися через страйк). З іншого боку, влада вийшла з конфлікту, зробивши певні висновки і зберігши обличчя. Президентці Молдови вдалося шляхом компромісу зняти напругу, запевнивши і адвокатуру, і суспільство, що реформу буде переглянуто на якісно іншій основі. Це рішення отримало позитивні оцінки і всередині країни, і за кордоном, оскільки засвідчило прихильність керівництва держави до верховенства права: конфлікт вирішено не шляхом силового протистояння, а через процедури стримувань і противаг (президентське вето) та готовність до «перезавантаження» реформи із залученням усіх сторін. Можна очікувати, що новий законопроект про адвокатуру (або поправки до нього) розроблятимуться за участі робочих груп з адвокатів, експертів Ради Європи, представників Мін'юсту тощо, аби врахувати попередні помилки.

Цей випадок вже має вплив на правову політику Молдови. Інші професійні спільноти та громадянське суспільство побачили приклад успішного відстоювання своїх правових позицій — що може стимулювати вимоги більш прозорого та інклюзивного законодавчого процесу в майбутньому. Влада, у свою чергу, отримала сигнал: у контексті євроінтеграції та міжнародного моніторингу реформ подібні конфлікти небажані, і реформи повинні відповідати європейським стандартам консультування зацікавлених сторін та пропорційності. Як зауважив Омбудсмен, лише активна участь професійної спільноти у розробці правил, що її стосуються, здатна зберегти довіру до законодавчого процесу і забезпечити стійкість реформ у сфері правосуддя.

Таким чином, можемо дійти до таких висновків.

Дотримання принципу консультацій: Законодавчий процес повинен передбачати обов'язкове та своєчасне консультування з адвокатською спільнотою щодо нормативних актів, які впливають на діяльність адвокатури. Врахування професійної думки на ранніх етапах забезпечить від конфліктів та підвищить якість реформ.

Гарантії самоврядування адвокатури: Будь-які зміни до законодавства про адвокатуру мають зберігати ключові гарантії незалежності професії. Автономія органів адвокатського самоврядування, передбачена національним законом та європейськими стандартами, не повинна підриватися навіть задля благих цілей — баланс інтересів може бути досягнутий менш інвазивними засобами.

Пропорційність реформ: Заходи, спрямовані на підвищення відповідальності чи прозорості у правничій професії, мають бути необхідними і співмірними. Якщо існують альтернативні рішення, що менш обмежують права адвокатів (наприклад, внутрішні інструменти саморегуляції чи спільні комісії з дорадчим голосом), слід віддати перевагу їм. Реформи не повинні створювати ризиків політичного впливу на незалежних захисників.

Діалог як інструмент політики: Випадок адвокатського страйку продемонстрував ефективність відкритого діалогу між владою та професійними об'єднаннями. Надалі уряд і парламент мають вибудувати постійний механізм комунікації з адвокатурою (консультативні ради, спільні робочі групи), щоб виявляти проблеми та напрацьовувати рішення спільно, а не конфронтаційно.

Пріоритет верховенства права: Будь-які перетворення у сфері юстиції повинні відповідати конституційним принципам і міжнародним зобов'язанням держави щодо верховенства права. Незалежність адвокатури — наріжний камінь права на справедливий суд, закріпленого в Європейській конвенції з прав людини. Тому політика в цій сфері має ґрунтуватися на розумінні, що послаблення інституційних гарантій для адвокатів прямо відбивається на правах громадян та якості правосуддя.

Комплексний підхід до реформ: Протистояння висвітлює і реальні проблеми (дисциплінарні та етичні недоліки в адвокатурі), які потребують вирішення. Уроком є те, що такі питання слід вирішувати комплексно — поєднуючи заходи самоврядних органів адвокатури (внутрішній контроль, підвищення стандартів доброчесності) із належною підтримкою держави (тренінги, спільні програми з Ради Європи тощо), але без руйнування фундаментальних принципів незалежності. Лише такий підхід забезпечить сталий розвиток адвокатури як інституту, що слугує суспільству.

Список використаної літератури

1. Президент Молдови повертає Закон про адвокатуру на перегляд. Infotag.md. URL: <https://www.infotag.md/politics-en/325822/> (дата звернення: 04.11.2025).
2. Офіційне повідомлення: Президент не підписала поправки до Закону про адвокатуру. Moldpres.md. URL: <https://www.moldpres.md/eng/society/item/0299> (дата звернення: 04.11.2025).
3. Заява Спілки адвокатів Молдови щодо поправок до Закону про адвокатуру (від 14.07.2025). Uam.md. URL: <https://uam.md/apel-public-catre-presedinta-republicii-moldova-...-1260-2002/> (дата звернення: 04.11.2025).
4. Національна спілка адвокатів Румунії — про «атаку на верховенство права». Cotidianul.md. URL: <https://cotidianul.md/en/8811/the-romanian-lawyers-union-stands-in-solidarity...> (дата звернення: 04.11.2025).

5. IPN: Адвокати Молдови оголосили загальний страйк. IPN. md. URL: https://ipn.md/en/unprecedented-mobilization-at-the-lawyers-congress-general-strike-8008_1099555.html (дата звернення: 04.11.2025).
6. Moldpres: Коментар Мін'юсту щодо страйку адвокатів і поправок. Moldpres.md. URL: <https://www.moldpres.md/eng/society/item/0157> (дата звернення: 04.11.2025).
7. Аналітика: Страйк адвокатів і криза реформи правосуддя перед виборами. REST Media. URL: <https://restmedia.io/moldovan-lawyers-strike-and-the-crisis-of-justice-reform-ahead-of-elections/> (дата звернення: 04.11.2025).
8. Новини: Адвокати скасували страйк після відмови Президента схвалити закон. Cotidianul.md. URL: <https://cotidianul.md/en/10421/avocatii-renunta-la-greva-dupa-ce-maia-sandu-nu...> (дата звернення: 04.11.2025).
9. Звернення Омбудсмена щодо процесу ухвалення змін до Закону про адвокатуру. Ombudsman.md. URL: <https://ombudsman.md/pozitia-avocatului-poporului-privind-procesul-de-adoptare...-avocatura/> (дата звернення: 04.11.2025).
10. Закон «Про адвокатуру» № 1260/2002 (діє з поправками станом на 2024 р.). Cis-legislation.com. URL: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=5110> (дата звернення: 04.11.2025).

Piot M.-P.

President of the Hauts-de-Seine Bar Association, Associate Partner, EY Law Firm,
France



**Lawyers' professional
secrecy**

Latest Rulings by
French Courts

-

Hauts-de-Seine Bar
Association

November 2025



**Professional
Secrecy: Article
66-5 of Law No. 71-
1130 of December
31, 1971**

*"In all matters, whether **in the field of advice or defense**, consultations **sent by a lawyer to their client** or intended for them, correspondence exchanged between the client and their lawyer, between the lawyer and their colleagues (except for those marked 'official'), interview notes, and more generally, all documents in the file **are covered by professional secrecy.**"*

Секція 5
ЗАРУБІЖНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Бірюкова А. М.

Конвенція про захист професії адвоката: європейський
стандарт гарантій адвокатської діяльності 533

Гвоздій В. А.

Захист професії адвоката: міжнародні стандарти та досвід
України 535

Вієру В.

Страйк адвокатів у Молдові проти липневих поправок
2025 року 541

Piot M.-P.

Lawyers' professional secrecy 554

Безега Т. М.

Впровадження електронної системи голосування та технологій
штучного інтелекту органами адвокатського самоврядування
в ряді країн світу 556

Кісліцина І. О.

Адвокатська етика та дисциплінарна відповідальність в Італії ... 559

Осинчук А. В.

Гарантії адвокатської діяльності у практиці Європейського
суду з прав людини 563

Мозгальов В. Ю.

Зарубіжний досвід забезпечення та реалізації прав адвокатів
у сфері обігу цивільної зброї 565

Nesterchuk I.

Free Legal Aid in Ukraine and the United States: a Comparative
Analysis 570

Kravchenko O.

General Characteristics of the Code of Conduct for Italian
Lawyers 572

Австісян К. К., Смирнова С. О.

Взаємодія національних органів адвокатського самоврядування
з міжнародними професійними асоціаціями як інструмент
зовнішнього захисту українських адвокатів 574